

Næringsutvikling i sjøsamiske samfunn

Behandlet i Sametingets plenum 7. desember 2017

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Mål.....	4
3	Utfordringer.....	4
3.1	Nye arter.....	4
3.2	Tilgjengelige sjøarealer i kyst- og fjordområder.....	5
3.3	Mottaksstrukturen i sjøsamiske områder	5
3.4	Levendelagring	5
3.5	Svekket føringstilskudd	6
3.6	Båt og redskapsutvikling gir nye muligheter	6
3.7	Mulighet for økt verdiskapning i sjøsamiske områder	6
4	Strategier	7
4.1	Sikre rettigheter til fiske og en bærekraftig forvaltning.....	7
4.2	Økt fokus på attraktivitet og bolyst.....	8
4.3	Styrket næringsgrunnlag i sjøsamiske områder	8
4.4	Målretta og nyskapende næringsutvikling.....	9
4.5	Sikre stabile og tilpassede mottaksforhold	10
4.6	Gjennomføre et markedsløft for matprodukter fra sjøsamiske områder.....	10
5	Sentrale saker og prosesser.....	11
5.1	Rettsgrunnlag og vektlegging av samiske verdier ved reguleringer.....	11
5.2	Tradisjonell kunnskap.....	12
5.3	Oppfølging av Kystfiskeutvalgets arbeid NOU 2008:5	13
5.4	Kystfiskekvoten.....	14
5.5	Kystfiskekvote i sild	16
5.6	Sjømatindustrien NOU 2014:16 (Tveteråsutvalget).....	17
5.7	Sjølaksefisket	17
5.8	Havbruk	19
5.9	Kongekrabbefisket.....	19
5.10	Marine næringer – virkemidler	20
6	Utviklingstrekk i sjøsamiske samfunn.....	21
7	Status næringsutvikling i sjøsamiske områder	22

1 Innledning

Hovedmålet med denne strategien er å opprettholde og utvikle levedyktige sjøsamiske lokalsamfunn, med Sametingets næringspolitikk som ett av verktøyene. For å ivareta sjøsamisk næringer og kultur vil Sametinget arbeide for stadfesting av sjøsamers rettigheter, iverksette positive tiltak i samarbeid med nasjonale og regionale myndigheter, innrette konkrete virkemidler for å nå målet.

Sametinget startet arbeidet med å utvikle Sametingets politikk for de sjøsamiske områdene i 2013. Det ble avholdt et oppstartsseminar; folkemøter; en reise langs Finnmarkskysten; møter med kommuner, organisasjoner og aktuelle enkeltaktører og en høring av strategien.

Sjøsamiske områder ble særlig hardt rammet av statens fornukspolitikk, og Sametinget mener det må etableres en kommisjon som skal undersøke og dokumentere fornuksningen, for å oppnå erkjennelse av at fornuksningen har pågått og at det har ført til alvorlige konsekvenser og utfordringer som sjøsamene og sjøsamiske samfunn. Sametinget vil følge opp saken og har som mål å undersøke og kartlegge én gang for alle hvilke virkninger fornukspolitikken har hatt for det samiske folk på norsk side. Sjøsamiske områder vil i dette arbeidet ha et særlig sterkt fokus, og i arbeidet vil sentrale myndigheter inviteres til å ta aktivt del i prosessen, for at arbeidet skal kunne føre til forsoning.

Et utgangspunkt for denne strategien er at Sametinget, med næringspolitikk og politikk for samfunnsutvikling, vil bidra til å løse utfordringer i sjøsamiske områder. Sametinget skal iverksette positive tiltak i samarbeid med nasjonale og regionale myndigheter, samt innrette konkrete virkemidler, for å nå målet. En positiv utvikling av de sjøsamiske samfunnene avhenger av et omforent samarbeid mellom Sametinget og andre myndigheter om en strategi som skal skape og styrke attraktive lokalsamfunn og fremme det sjøsamiske nærings- og kulturgrunnlaget.

Positiv samfunnsutvikling er sentralt for utviklingen i sjøsamiske områder, og det innebærer å bygge gode lokalsamfunn der mulighetene ikke begrenses av kjønn eller bakgrunn. Etableringsmuligheter og arbeidsmiljø skal være like gode for aktører, uavhengig av kjønn, og det er viktig å legge til rette for et inkluderende og innovativt arbeidsliv og lokalsamfunn der alle føler seg velkomne, verdsatte og trygge.

Sametinget konstaterer at det er nødvendig med en særlige strategier som tar sikte på å revitalisere og styrke samisk språk og opplæring i sjøsamiske områder. Dette bør omfattes av Sametingets språk- og opplæringspolitikk og vil dermed ikke være del av denne strategien, som i hovedsak vektlegger næringsutvikling.

Sametinget arbeider for et sterkt, innovativt og allsidig næringsliv, som bygger på utvikling av primærnæringer og nye næringer, samt tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og som danner grunnlag for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

I et sjøsamisk perspektiv er miljøaspektet sentralt for både kultur, næring, språk og bosetting. I dagens samfunn blir samiske interesser utfordret når det gjelder rettigheter, ressursfordeling, biologisk forurensing fra havbruksnæringen, oljevernberedskap, shipping, interessemotsetninger i arealbruk på sjøen og så videre. Disse aspektene er drøftet og vurdert i Sametingets areal- og miljømelding av 2016.

Strategien for næringsutvikling i sjøsamiske samfunn var i tiden mellom 03.03.2016 og 30.05.2016 på høring. Høringsinnspillene kom fra Alta kommune, Norges Fiskarlag, Tana kommune, Fylkesmannen i Finnmark, Senter for nordlige folk(DÅG), Tana arbeiderparti, Sjøsamisk kompetansesenter, Lebesby kommune, Einar Storslett, Djupvik og Nesseby kommune. Høringsinnspillene følger som vedlegg.

2 Mål

I Sametingets næringsmelding (2011) ble følgende hovedmålsetting for Sametingets arbeid med næringsutvikling definert;

Sametinget arbeider for et sterkt og allsidig næringsliv, som bygger på og tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og som danner grunnlag for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

I påfølgende år er hovedmålet opprettholdt i Sametinget årlige budsjettvedtak. Denne hovedmålsettingen vil også gjelde for sjøsamiske samfunn.

Samiske næringer har tradisjonelt vært knytta til naturen. Samene har hentet levebrød og inntekt gjennom høsting av utmarksressurser, fiske, jordbruk og reindrift, som også har gitt råvarer til duodji og ulike videreforedlingsprodukter. Den samiske befolkningen tilpasser og utvikler seg uten å gi slipp på egen kultur. Den smidige og kreative holdningen til endring og nytenking er en viktig verdi i samisk næringsutvikling også i dag, og kanskje særlig i sjøsamiske samfunn der kombinasjonstilpasning er viktig inntektskilde.

Det er en sterk sammenheng mellom befolkningsutvikling, sysselsettingsutvikling, rettigheter og økonomisk utvikling. Som grunnlag for levedyktige sjøsamiske samfunn, vil det derfor være sentralt at verdiskapingen kan øke og skje lokalt, og at tiltak og reguleringer som igangsettes bidrar til lønnsomme virksomheter i sjøsamiske samfunn. Samfunnsøkonomisk vekst, verdiskapning og lønnsomhet i utnyttelsen av ressurser skal måles i skapte arbeidsplasser, bosetting og lokale ringvirkninger.

Sametinget vil ha sterke og allsidige sjøsamiske samfunn, der verdiskapingen skjer lokalt og som danner grunnlag for stabil bosetting og en levende sjøsamisk kultur.

3 utfordringer

3.1 Nye arter

Sjøsamere har gjennom historien drevet fangst på de artene som til enhver tid har vært tilgjengelige i sine nærområder. Dersom nye arter kommer til, må sjøsamere tilgodeses kvoter på disse artene. Det er en utvikling med at arter som ikke har vært så sterkt representert i de kystnære områdene, trekker lenger nordover. Dette innebærer blant annet at makrellen har kommet stadig lenger nord og øst, noe som betyr en stor utfordring for de lokale fiskebestandene, eksempelvis kysttorsk og lodde. Likevel er klimatiske endringer en del av grunnen, og deltakelse i makrellfisket er derfor viktig. Når det gjelder bestander som lodde, sild, sei, hyse og kysttorsk er dette bestander som er særdeles viktig for fjord- og kystfiske og må derfor forvaltes skånsomt i et bærekraftig og langsiktig perspektiv. Sametinget har tidligere foreslått at kyst- og fjordfiskerne skal tilgodeses med egne makrellkvoter slik at de kan ta del i et fiske som foregår i sjøsamiske områder.

Snekrabben kommer også i stadig større grad. Denne krabben befinner seg lengre til havs, og vil sannsynligvis ikke søke inn mot fjordene og kysten slik kongekrabbe gjør. Russiske forskere hevder at snekrabbebestanden i Barentshavet er ti ganger større enn kongekrabbebestanden og kan på sikt være et viktig inntektsgrunnlag for den havgående flåte. Med tilpasning av mottaksapparat og infrastruktur som i dag betjener produksjon av kongekrabbe, kan en også distribuere snøkrabbe, og gjennom dette trykke og utvikle nye arbeidsplasser.

3.2 Tilgjengelige sjøarealer i kyst- og fjordområder

Behov for lokaliteter og tilgjengelig areal for havbruksnæringen har i noen grad kommet i konflikt med andre bruksinteresser. Sametinget er kritisk til en vekst i havbruksnæringen som ikke er økologisk bærekraftig og ikke tar hensyn til lokale interesser. Sametinget har pekt på faren med større eierkonsentrasjon i næringen. Sametinget vil ha en sterk regional forankring av eierskap. Derfor har Sametinget gått imot forslag i forskrift om at eierbegrensning i oppdrettsnæringen fjernes.

Ut fra dagens problemer med rømming, lus, utslipp og mikroplast i oppdrettsnæringen, har Sametinget stilt seg negativ til utvidelse av produksjonsvolumet i næringen uten at det finnes tilfredsstillende løsninger på disse utfordringene. Sametinget ba om konsultasjoner om stortingsmelding om vekst i oppdrettsnæringen, men dette har departementet avvist og henvist til at det vil bli tatt hensyn til samiske interesser ved klarering av nye eller utvidede lokaliteter. Ulike faginstanser og forskningsmiljøer har frarådet kapasitetsøkning ved å påpeke at andelen rømt oppdrettsfisk i elvene er for høyt og at den genetiske påvirkningen på ville laksestammer i flere lakseførende elver er uakseptabelt. Sametinget vil her vise til utviklingen i arbeidet med lukkede anlegg, og at nyetableringer bør basere seg på denne teknologien fremover.

3.3 Mottaksstrukturen i sjøsamiske områder

Det er av stor betydning å opprettholde den lokale mottaksstrukturen som finnes og sikre videre drift for å opprettholde dagens fiskeriaktivitet i lokale kyst- og fjordsamfunn. Samiske tall forteller 7 (2014) peker også på at den største utfordringen med tanke på å styrke grunnlaget for bosettingen i de sjøsamiske fjordområdene er å løse mottaksproblemene, slik at småskalafiskerne har sikre og forutsigbare leveringsmuligheter i sitt nærområde. Sametinget er enig i denne analysen og ser de utfordringer en står ovenfor hva gjelder levering av råstoff, særlig for den minste flåten som driver fjord- og det kystnære fisket. Samtidig har mottakene behov for jevn leveranse av råstoff, og muligheter for levendelagring av torsk kan bidra til dette. Utfordringene er knyttet til ordninger som kan sikre det driftsøkonomiske grunnlaget for mottaksanleggene. Sametinget vil initiere en analyse for å få et tidsriktig bilde over anleggenes antall, status, eiermodell og driftsorganisering. Dette vil igjen gi Sametinget et godt grunnlag for å vurdere strategier og tiltak for å sikre mottak og videreforedling av både marine og landbruksbaserte produkter i sjøsamiske områder. Prosjekter som på Kløvnnes i Nesseby, Storekorsnes i Altafjorden er eksempler på slike prosjekter som har vært prioritert av Sametinget. Videre er mulighetene for å sikre fiskemottak i Kvalsund viktig å prioritere fremover for å sikre styrking og utvikling av fiskeriene.

Sametinget ser at det er et stort behov for en oversikt og vil jobbe for å få til en analyse med et tidsriktig bilde over anleggenes antall, status, eiermodell og driftsorganisering. Dette vil igjen gi Sametinget et godt grunnlag for å vurdere strategier og tiltak for å sikre mottak og videreforedling av både marine og landbruksbaserte produkter i sjøsamiske områder.

3.4 Levendelagring

Levendelagring av villfanget fisk/torsk innebærer at fisken fangstes skånsomt med det formål at den skal lagres levende i et merdanlegg inntil den slaktes og selges. En økning i andelen torsk som leveres til levendelagring og fangstbasert akvakultur, er et av flere tiltak som kan bidra til å innfri markedets etterspørsel etter ferske kvalitetsprodukter gjennom året og bedre pris. I de sjøsamiske områdene er det spesielt viktig å ta fangstmetoder i bruk som kan tilpasses levendelagringsordninger som er tilpasset den mindre flåte (u/11 meter), bedrifter og andre samfunns-strukturer, slik at også sjømatnæringen (fiskere, bedrift og salgsapparat) i disse fiskerike områdene får et innovativt kvalitetsløft på råstoffet som er tilpasset dagens og fremtidens høyt betalende marked. For å oppnå målsettinger innen levende fangst og lagring må en prioritere FoU innen levendefangst, transport og lagring av lokale marine ressurser i sjøsamiske områder. Levendelagring må ikke gå utover gyteområder eller fiskefelt.

3.5 Svekket føringstilskudd

Føringstilskudd er et tema som opptar aktørene både på fangst- og mottakssiden. Manglende føringstøtteordninger bidrar til å svekke lokale leveringsmulighetene for fangstleddet, særlig for den minste flåten. Denne ordningen er blitt svekket i løpet av den siste tiden. Dette har gitt negative konsekvenser for råstoffleveranser til de minste mottaksanleggene som videresender råstoff til sentrale foredlingsbedrifter for videre bearbeiding. Norges Råfisklag har i 2016 et budsjett på 23,27 mill. kroner til disposisjon for ordningen. Med et antall på vel 70 mottak som skal ytes støtte for videreforsendelse av råstoff, blir dette en lite tilfredsstillende ordning på sikt. Aktører i næringen, sammen med Sametinget, er opptatt av å få løftet saken overfor fylkeskommunene og fiskerimyndighetene for en sterkere fremtidig ordning.

3.6 Båt og redskapsutvikling gir nye muligheter

Fjordlinjene er satt for å drive et bedret ressursvern samtidig som de minste fjord- og kystfartøyene skal kunne fiske uten altfor stor konkurranse. I forbindelse med NOU 2008:5 og i forarbeidene til Prop. 70I (2011 – 2012) ble det diskutert at lengdegrense på båten som skulle få fiske innenfor fjordlinjene skulle være 11 meter. I ettertid er båtgrensen satt til 15 meter. Til grunn for 15 metergrensen lå det en kunnskap om at en båt på 15 meter (ca. 50 fot) hadde en lasteevne på 15 – 17 tonn, og en båt på 35 fot(10,67 meter) hadde en lasteevne på 8 tonn. I dag har båtene forandret seg radikalt og en båt i dag på 14,99 meter har en lasteevne på 45 – 55 tonn, mens en båt på 11 meter muligens kan laste 30 – 40 tonn.

Ut fra intensjonene om å redusere fisketrykket og skape mindre konkurranse for fiskere i fjordene finner ikke Sametinget det hensiktsmessig å kun benytte lengdemeter ved regulering av fisket innenfor fjordlinjene. Sametinget vil ta opp denne saken med myndighetene, slik at det igjen skapes mindre fisketrykk i fiske innenfor eksisterende fjordlinjer.

For å utnytte fiskeressursen i Finnmark på en god måte gjennomfører konsulentselskapet Noodt & Reiding i Alta et prosjekt som går ut på å fiske reker med teiner. Reke er en lokal fiskeressurs som er til stede i alle fjordene i Nord Norge. Et rekefiske med teiner vil passe utmerket som fiskemetode for den minste flåtegruppen, slik teinefiske i kongekrabbefisket er. Fiskemetoden med teiner gjør også at fisken/reken fanges i live og kan eksporteres som levendefisk ut til markedet, noe som i dag er fullt mulig. Denne fiskemetoden gir også god kvalitet på fisken og dermed også høy pris til fisker.

Det er også under utvikling fiskemetoder med teiner etter torsk. Resultatene som til nå er gjort taler for at dette også er en fiskemetode som fører til en levendefangst av fisk, som igjen gir god kvalitet og pris. Fiske med teiner etter torsk vil passe godt for den mindre flåten i sjøsamiske områder.

3.7 Mulighet for økt verdiskaping i sjøsamiske områder

Sjømatnæringen er Norges nest største eksportnæring. Sametinget har ved flere anledninger vist til den betydning vekst- og verdiskaping i norsk sjømatindustri har for fremtiden gjennom å vektlegge dedikerte FoU-programmer, innovasjon, ressursforskning, generisk markedsføring, styrket bestandsestimering, styrket ressurskontroll mv. Norsk sjømatråd spiller en vesentlig rolle for å øke verdiskapingen i sjømatnæringen gjennom økt markedsføring og gi kunnskap om norsk sjømat i inn- og utland. Generelt kan en si at sjømatrådets arbeid har vært effektiv både til markedsbygging og informasjon om norsk sjømat. Det er viktig at det settes inn målrettede og tilstrekkelige ressurser for å styrke markedsmulighetene og bedre kartlegge kundebehov for sjømatnæringen, hvor naturgitte fortrinn kan styrkes med tydelig profil på kvalitet og sterk produktdifferensiering. Det er en utfordring å legge til rette for og bidra til økt verdiskaping også i sjøsamiske områder.

4 Strategier

4.1 Sikre rettigheter til fiske og en bærekraftig forvaltning

Å sikre samenes rettigheter til fiske og en forsvarlig forvaltning av de marine ressursene er den mest sentrale strategien for en fortsatt positiv utvikling i sjøsamiske samfunn. Sametinget vil peke på viktigheten av å styrke rettighetsgrunnlaget og at det gjøres rettighetsavklarings-prosesser som kan styrke det kollektive rettighetsgrunnlaget. Ressursene i havet tilhører fellesskapet og skal utnyttes på en økologisk bærekraftig måte, slik at det skapes arbeidsplasser og verdier for en sterk bosetting langs kysten og i fjordene.

Fjordfiskeremnda er et sentralt organ og Sametinget vil fortsatt jobbe for en god regional forvaltning med samisk representasjon, og en god tilfredsstillende finansiering av Fjordfiskeremndas aktiviteter. Forvaltningen skal ha en målsetting om å utvikle sterke bestander og høstingsmetoder som gir best mulig langtidsutbytte. Naturressurser og arealer må forvaltes i et evighetsperspektiv slik at kommende generasjoner også kan høste av fellesskapet ressurser.

Reguleringsmodellen for kystfiskekvoten har vært tilknyttet virkeområdet for tilskudd til næringsutvikling. Om området i fremtiden skal utvides må også kystfiskekvota økes. Sametinget mener at kystfiskekvota skal virke målrettet mht. å styrke næringsgrunnlaget for de minste fartøyene i samiske kyst- og fjordområder og andre utsatte kystsamfunn og at det må skje en lovfesting av denne.

Kongekrabbefisket har vært attraktivt for fiskere i sjøsamiske områder. Sametinget vil fortsette arbeidet for at lokale fiskere skal ha tilgang til deltakelse i kongekrabbefisket. Sametinget vil også legge vekt på at befolkningen i samiske områder får mulighet til å levendefangst og utnyttelse av lokale fiskeressurser, slik som teinefiske etter reker, torsk og andre arter.

Det har innenfor forrige stortingsperiode vært gjort flere reguleringsgrep hva angår kongekrabbefisket med blant annet krav til fartøystørrelse og aktivitetskrav. Det er naturlig å vurdere om endringene som stortingsmeldingen Evaluering av forvaltningen av kongekrabbe (meld.st. 17 (2014-2015)) faktisk har bidratt til å sikre et materielt kulturgrunnlag for sjøsamisk kultur i tråd med statens resultatplikt i henhold til urfolksrettighetene eller ikke. Det må være viktig å ha klarhet i før man går videre med ytterligere reguleringer av krabbefisket.

Sametinget vil ha fokus på at regjeringen oppfylder konsultasjonsforpliktelsene overfor Sametinget på sentrale saker som berører sjøsamiske områder, herunder vurdere kvotesituasjonen kontinuerlig, sikre og styrke kvotegrunnlaget for både torsk og andre arter. Sjølaksefisket som næring, tradisjonsbærer og identitetsskaper må ha eksistensgrunnlag og en naturlig plass i forvaltningen.

For å nå målet om å sikre rettigheter til fiske og bærekraftig forvaltning mener Sametinget at:

- Sametinget skal støtte lokale kollektive interesser som kan fremme sin sak for å styrke rettighetsgrunnlaget eller kartlegge rettighetsgrunnlaget for sjøsamisk fiske.
- Fjordfiskeremnda skal styrkes og bli et slagkraftig organ som kan drive med styrket regional rettighetsforvaltning
- Regjeringen må følge opp konsultasjonsavtalen med Sametinget.
- Lokale fiskere skal ha tilgang til å fiske på nye og eksisterende arter i våre farvann.
- Kystfiskekvota må lovfestes, og om virkeområdet skal utvides, må også kvotestørrelsen økes.
- Det må avsettes en Kystfiskekvote i sild.
- Tradisjonell kunnskap skal være sentralt for politikktutforming.

4.2 Økt fokus på attraktivitet og bolyst

Utnyttelse av ressursene skal bidra til bosetting langs kysten og i fjordene, og sikre sjøsamenes rett til fiske. En positiv utvikling i sjøsamiske samfunn er også avhengig av aktiviteter som skaper attraktivitet og bolyst som bidrar til at ressurspersoner flytter tilbake til lokalsamfunn. Sametinget vil arbeide for å fremme en offensiv attraktivitetsstrategi i samarbeid med kommuner, næringslivet på stedet og andre relevante aktører.

Telemarksforskning utarbeider årlig en analyse om samiske områder som blant annet drøfter hvordan steder kan bli mer attraktive både for bedrifter, for besøkende og som bosted. Analysen peker på nødvendigheten av at kommuner og regioner jobber med alle tre elementene for å bli attraktive og kunne konkurrere om bedrifter, besøkende og som bosted. Attraktivitet som bosted handler også om å få flere til å flytte til en kommune enn ut av kommunen. Mange sjøsamiske områder har hatt en positiv befolkningsutvikling de senere år, blant annet grunnet innvandring som igjen har bidratt til arbeidsutvikling i de samfunnene. Sametinget vil følge opp analysen fra Telemarksforskning og se nærmere på hvordan Sametinget kan bidra til å gjøre samiske områder mer attraktive. Dette må gjøres i samarbeid med sentrale, fylkeskommunale og kommunale myndigheter, næringsliv og andre for å få den ønskede effekten.

Satse på finansiering av tiltak som vil gi kompetansearbeidsplasser og verdiskaping i kreative næringer er en sentral strategi framover. Sametingets kulturnæringsprosjekt har vist seg å dekke et stort behov for nettverksbygging og kompetanseheving blant kulturnæringsaktører. Sametingets kulturnæringsprogram Dáhttu har rekruttert flere entreprenører og bedrifter fra sjøsamiske områder. Sametinget vil se nærmere på hvordan kulturnæringsprosjektet kan videreutvikles for å løfte kulturnæringene eller de kreative næringene enda et hakk videre.

For å nå målet om økt attraktivitet og bolyst mener Sametinget at:

- Sametinget skal støtte aktuelle bolystprosjekter i samarbeid med kommuner, næringslivet og andre aktører.
- Sametinget fortsatt skal innhente kunnskap om bostedsattraktivitet i samiske kommuner.
- Sametinget skal arbeide videre for samiske kompetansearbeidsplasser og verdiskaping i kreative næringer.
- Sametinget skal støtte tiltak for kulturnæringer i samarbeid med andre aktuelle aktører. Samisk kultur og matspesialiteter kan være en del av dette arbeidet.
- Sametinget skal vurdere hvordan Dáhttu kan videreutvikles.
- Sametinget skal jobbe for at kunnskap om samisk språk og kultur skal være en naturlig del av kompetansegrunnlaget for tjenestetilbudet i sjøsamiske områder.

4.3 Styrket næringsgrunnlag i sjøsamiske områder

Det er behov for å styrke flere næringer i sjøsamiske områder for å kunne bidra til en positiv utvikling. Sametinget mener det er viktig at en større andel av verdiskapningen innenfor landbruksnæringen, fiskeriene og havbruksnæringen skjer lokalt. Sametinget ønsker å stille strengere krav til havbruksnæringen hva gjelder økologisk bærekraft gjennom strengere krav. Havbruksnæringen kan bidra til økt samlet verdiskaping i kyst- og fjordområder, så lenge den tar hensyn til fjordfisket, og en større del av verdiene tilfaller lokalsamfunn. Der havbruk står i motstrid til kyst- og fjordfiske, skal fisket prioriteres. Levendefangst og lagring av krabbe, torsk, reker og andre arter er et eksempel på en bransje med potensiale gitt lokal forankring og bærekraftige prinsipper.

I mange sjøsamiske områder er fortsatt jordbruket en viktig næringsvei. Sametinget vil se nærmere på

hvordan virkemidler kan tilpasses denne målgruppen og spesielt vurdere fellestiltak som bidrar til at jordbruket opprettholdes i de områdene. Utmarksbeite er viktig for jordbruket i sjøsamiske områder.

Reiseliv og fisketurisme er andre næringer med betydelig utviklingspotensial. En forutsetning for dette er at fisketurismen reguleres bedre, da det er en utfordring med manglende kontroll på mengden fisk som tas opp. Sametinget har over flere år støttet opp om prosjektet Samisk reiseliv og gitt støtte til etablering av fisketurisme, for nettopp å bidra til å løfte reiselivsbedrifter i samiske områder. Turisme basert på nordlyset og lokale interesser er et eksempel på hvordan turisme kan gi stor aktivitet i sjøsamiske områder. Sametinget mener det er viktig at samene selv skal være i førersetet for å videreutvikle opplevelsesnæringen med forankring i vår egen historie, kultur og bosetting.

Kombinasjoner av næringer og yrker har vært, er og vil være en viktig tilpasning i de sjøsamiske områdene. Etter som yrkes- og næringslivet har blitt mer variert og mangfoldig, også i de sjøsamiske områdene, har ulike former for kombinasjoner også økt. Kombinasjoner av de næringene som her er nevnt, fiske, jordbruk, utmarksnæring, havbruk, reiseliv og kultur næringer er alle eksempler på kombinasjoner som er viktige nærings- og yrkestilpasninger i sjøsamiske områder. Sametinget vil fortsette å ha fokus på tradisjonelle og nye nærings- og yrkeskombinasjoner og tilrettelegge for at de kan utvikles.

Sametingets virkemidler rettet mot rekruttering til fiskerinæringen har hatt sin virkning. Det er viktig at virkemidler fortsatt innrettes for å sikre rekruttering til denne næringen. Gjennom samarbeidsavtalen med Innovasjon Norge (IN) vil Sametinget jobbe for at IN tar et større ansvar for finansiering av fartøy, samt andre næringsutviklingstiltak i sjøsamiske områder.

For å nå målet om styrket næringsgrunnlag i sjøsamiske områder mener Sametinget at:

- Sametinget vil jobbe for å styrke samiske kombinasjonsnæringer.
- Sametinget skal arbeide for at Innovasjon Norge tar et større ansvar for finansiering av fartøy, samt andre næringsutviklingstiltak i sjøsamiske områder.
- Tiltak for investeringer i driftsbygg i sauene næringen er viktige.
- Sametinget skal fortsette jobben med aktiv satsning på bærekraftig samisk reiselivsutvikling.
- Regelverket for turistfiske må skjerpes, og kontrollen må bedres.
- Fiskeriene skal få foran havbruk ved konflikt.
- Rigging av fartøy til nye arter er viktig.
- Lokale fiskere fortsatt skal ha sterkest prioritet til kongekrabba.

4.4 Målretta og nyskapende næringsutvikling

Sametinget vil se nærmere på hvordan marin næringsvirksomhet kan videreutvikles for å sikre bosetning i sjøsamiske områder.

Sametinget vil se nærmere på mulighetene for å fremme en egen samisk innovasjonsstrategi etter modell av regionale innovasjonsmodeller. En egen samisk innovasjonsmodell vil gi muligheter for å utvikle et tettere og mer målretta samarbeid mellom FoU-institusjoner, næringslivet og offentlige institusjoner til det beste for en positiv utvikling i sjøsamiske samfunn. Entreprenørskap i ulike former er viktig for at sjøsamiske områder skal få til rekruttering og utvikling av både bransjer og lokalsamfunn. Entreprenørskap i bedrifter, entreprenørskap i form av nyetableringer og entreprenørskap blant ungdom er alle viktige strategier som Sametinget vil følge opp, også i arbeidet

med en egen samisk innovasjonsmodell.

Internett, mobilnett og andre kommunikasjonssystemer vil være særdeles viktig når det gjelder generell utvikling av sjøsamiske områder. Bruk av nett og teknologi vil i fremtiden være en forutsetning for kunnskapsbasert utvikling på alle plan.

For å nå målet om målretta og nyskapende næringsutvikling mener Sametinget at:

- Det må arbeides for en samisk innovasjonsmodell i samarbeid med andre aktuelle aktører.
- Internett og mobildekning må utbedres i sjøsamiske områder.

4.5 Sikre stabile og tilpassede mottaksforhold

Sametinget vil fortsette arbeidet med å sikre stabile mottak, slik at småskalafiskerne har sikre og forutsigbare leveringsmuligheter i sitt nærrområde. Som nevnt tidligere er mottaksstrukturen viktig for å sikre økt verdiskaping av marine produkter i sjøsamiske områder. Sametinget vil arbeide videre med å samle en oversikt for å vurdere strategiske behov for nye og oppgraderte anlegg, samt med oversikter over eiermodeller og driftsformer for å vurdere soliditet og grunnlag for slike anlegg og ikke minst den offentlige finansieringen av slike anlegg.

Sametinget har i eget budsjett virkemidler for å støtte opp om tilretteleggende tiltak som kan gi bedre mottaksforhold. Disse virkemidlene vil bli foreslått videreført. Vi har også en pågående dialog med Råfisklaget og næringsorganisasjonene.

For å nå målet om å sikre stabile og tilpassede mottaksforhold mener Sametinget at:

- Sametinget skal støtte oppstart av nye mottak og utbedring av eksisterende mottak, i samarbeid med kommuner og næringslivet.
- Sametinget skal skaffe oversikt over behov for nye og oppgraderte anlegg.
- Dialogen med Råfisklaget og næringsorganisasjonene må fortsette.
- Sametinget skal arbeide for refinansiering av føringstilskuddsordningen gjennom konsultasjoner med Regjeringen.
- Sametinget skal arbeide for oppkapitalisering av støttefondet for mottaksstasjoner.
- Mottaksforholdene bør til enhver tid tilpasses de artene det drives fangst på.

4.6 Gjennomføre et markedsløft for matprodukter fra sjøsamiske områder

Lokal mat fra arktiske strøk har et potensial for utvikling. Derfor er det tatt initiativ til et nordnorsk samarbeid om en felles matvarestrategi og matopplevelser. Både mat fra marine næringer, landbruk og reindrift skal inkluderes i denne spennende satsingen, som kan bidra til å øke verdiskapingen i sjøsamiske områder.

Det å utvikle merkevarer innenfor de viktigste produktsegmenter forankret i kundebehov, leveranser og kvalitet, må stå sentralt innenfor styrket og koordinert markedsarbeid. Sametinget vil se nærmere på det arbeidet som sjømatnæringen gjør og vurdere mulige tilsvarende strategier i arbeidet med å fremme varer og produkter fra sjøsamiske områder ut i større markeder.

For å nå målet om å gjennomføre et markedsløft for matprodukter fra sjøsamiske områder mener Sametinget at:

- Sametinget vil i samarbeid med relevante aktører vurdere mulighetene for etablering av en felles regional merkevare og andre differensieringsstrategier gjennom kvalitetsutvikling og produktutvikling.
- Sametinget skal vurdere strategier for å fremme varer og produkter fra sjøsamiske områder.

5 Sentrale saker og prosesser

5.1 Rettsgrunnlag og vektlegging av samiske verdier ved reguleringer.

Fisket i samiske områder har sitt vern i folkeretten og beskyttes også av de nasjonale regler om alderstids bruk. Mens statlige myndigheter har en viss reguleringsadgang av hensynet til fiskebestandene som sådan, må dette skje innenfor rammene av samenes materielle kulturvern i FNs internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27, samt de regler som gjelder for konsultasjoner i ILO konvensjon nr. 169 artikkel 6 m.fl.. Fiskere i sjøsamiske områder har rett til ressursutnyttelse som grunnlag for bosettingen og ikke minst som grunnlag for å ivareta og utøve den sjøsamiske kulturen. Dette ble senest stadfestet i 2016 i Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter sin rapport Sjøsamenes rett til fisket (Temarapport 2016).

Hensynet til tradisjonell fiske og hvor slikt fiske har foregått er relevant i fastsettelsen av tiltak. Ved reguleringer skal det tas hensyn til det historiske fisket i Norge, dvs. fiskernes normale fangster, tradisjonelle fiske og fangstmetoder, hvor fisket har foregått og lokalsamfunnenes avhengighet av fiskeriene. Havretten gir for eksempel heller ikke grunnlag for at fiskerne uten videre skal måtte godta strenge restriksjoner med hensyn til å fiske på fisk som beiter og vandrer i sjøsamenes områder. Havretten tar hensyn til det historiske fisket som har foregått i disse områdene i uminnelige tider.

Statlige myndigheter har etter både folkeretten (ILO konvensjon 169 art 6 mfl) og nasjonal rett (Avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter fastsatt i kgl res juni 2005) en plikt til å konsultere både med Sametinget og sjølaksefiskerne, gjennom deres representative organisasjoner med sikte på å komme til enighet før nye reguleringer innføres. Når sjølaksefisket som materielt grunnlag for samisk kultur er direkte truet, skjerpes kravene til enighet, og det gjelder også en absolutt tålegrense for hvilke reguleringer som kan tillates jf drøftelsen nedenfor om SP art 27.

Sametinget har foretatt en nærmere vurdering av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel (SP) 27, samt ILO konvensjonen nr. 169 (ILO 169) artikkel 15, jf. artikkel 13, og 23. Med bakgrunn i disse vurderingene vil Sametinget si noe om deres betydning for sjølaksefiske i Nord-Troms og Finnmark.

FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter gjelder som norsk lov, jf. lov 21. mai 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) § 2 nr. 3. Konvensjonsbestemmelsen er gitt forrang fremfor norsk lov. Ved motstrid skal bestemmelser i konvensjonen gå foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. SP artikkel 27. Konvensjonsbestemmelsen skal tolkes lojalt i samsvar med ordenes vanlige mening i den kontekst de er benyttet, og i lys av bestemmelsens formål, jf. Wienkonvensjonen av 1969 om traktatretten artiklene 31-33 og Rt-2008-1789 avsnitt 28.

Statlige myndigheter har plikt til å foreta reguleringer som med respekt for de underliggende rettighetsforhold sikrer en bærekraftig forvaltning av ressursene. Ved slike reguleringer følger det av Biomangfoldskonvensjonen art 8j at moderne forskning og tradisjonell kunnskap er likestilte kunnskapsgrunnlag både med tanke på vekt og relevans.

Statens handlingsrom ved reguleringer sammenfaller også med de forpliktelsene staten må iakttas etter

SP artikkel 27, jf. Menneskerettskomitéens avgjørelse fra 2009 i Poma Poma-saken. I Hålogaland Lagmannsretts dom av 17.03.2017 som gjaldt reguleringer ved fastsettelse av reintall, har retten etter en gjennomgang av SP artikkel 27 lagt stor vekt på praksis i menneskerettskomiteen og kommet med føringer som etter Sametingets syn også vil måtte legges til grunn ved reguleringer av samisk tradisjonelt fiske i både sjø og elv.

SP Artikkel 27 utgjør en materiell skranke for hva staten kan foreta seg eller tillate andre å foreta seg uten å krenke bestemmelsen. Skranken er absolutt i den forstand at hvis et tiltak først utgjør en nektelse av retten til å utøve kulturen, er det uten betydning om tiltaket har stor oppslutning fra flertallsbefolkningen. Bestemmelsen beskytter samenes utøvelse av sine tradisjonelle næringer, herunder moderne måter å utøve tradisjonelle næringer på, og av områder og ressurser som danner grunnlaget for denne næringsutøvelsen. Ved vurderinger av om et tiltak krenker artikkel 27 må effekten av tidligere og andre planlagte tiltak trekkes inn. Videre må det i tilfeller hvor et tiltak kan begrense eller skade kulturutøvelsen uten at det isolert sett utgjør en krenkelse av artikkel 27, foretas en vektlegging av hensynet til samisk kulturutøvelse ved vurderingen av tiltaket.

SP artikkel 27 har vært gjennom grundige vurderinger både i tilknytning til behandlingen av grunnlovstillegget § 108 (Innst.S. nr. 147 (1987-88)), Sameloven (Ot.prp. nr. 33 (1986-87), Innst. O.nr. 79 (1986-87)) og Finnmarksloven (Ot.prp. nr. 53 (2002-2003)). Dette har resultert i at inngrepsvernet etter artikkel 27 i dag må anses som en anerkjent og etablert regel i norsk rett.

SP artikkel 27 innebærer også en plikt til å gjennomføre positive særtiltak når det er nødvendig for urfolks kulturvern. Denne forståelsen er da også fastslått gjennom Menneskerettighetskomiteens generelle kommentarer nr. 23 av 1998. Formålet med slike positive særtiltak er å bidra til reell likestilling mellom minoritet og majoritet. Positive særtiltak vil ikke komme i strid med likhetsprinsippet eller ikke-diskrimineringsprinsippet, jf. blant annet SP artikkel 26. Tvert imot vil nettopp slike positive tiltak bidra til å bevare deler av den samiske kulturen som i dag er truet. For Norges del gis SP artikkel 27 en særlig vekt da Grunnloven § 108 er utviklet over det samme prinsippet.

Statens ansvar etter SP artikkel 27 er et resultatansvar. Om samisk kultur i noen områder er så presset at ethvert inngrep, inklusive reguleringer, kan true grunnlaget for kulturen, med bosetting og næringsutøvelse er staten forpliktet til å iverksette positive særtiltak som bidrar til å sikre og utvikle kulturen.

ILO169 artiklene 13, 15 og 23 verner også mot inngrep og anerkjenner betydningen av fisket for opprettholdelse av urfolks kultur og økonomiske selvstendighet. ILO 169 artikkel 15 verner mot inngrep i urfolks naturressurser. Første setning i denne bestemmelsen forplikter staten til spesielt å sikre samenes rett til naturressurser i sine landområder. Begrepet landområder i artikkel 15 er definert nærmere i artikkel 13 som "totalmiljøet i de områdene vedkommende folk lever eller på annen måte bruker". Generelt uttrykker ILO 169 artikkel 15 nr. 1 første punkt det samme krav til vern mot inngrep som følger av SP artikkel 27. Artikkel 23 anerkjenner viktigheten av tradisjonelt fiske for å opprettholde urfolks kultur og økonomiske selvstendighet.

5.2 Tradisjonell kunnskap

Sametinget skal jobbe for at tradisjonell kunnskap blir synliggjort og vektlagt når beslutninger angående f.eks. reguleringer skal tas av norske myndigheter. Sametinget skal konsulteres når lover eller reguleringer som berører samiske interesser skal vedtas eller endres. Det er også bakgrunnen for at det i dag finnes bestemmelser i naturmangfoldlovens § 8 om nettopp kunnskapsgrunnlaget for beslutninger:

“Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet”.

Naturgrunnlaget i denne sammenhengen er fisken og de områdene den vandrer i. Dette er sentrale bestemmelser som myndighetene er pliktige til å følge opp gjennom rettslige rammer til fisket. Både norske myndigheter, Sametinget og forskningsmiljøene har et felles ansvar for å sørge for at dette blir gjort og at de som sitter med tradisjonell kunnskap får delta i prosessene og har mulighet til å påvirke beslutningene.

5.3 Oppfølging av Kystfiskeutvalgets arbeid NOU 2008:5

Sametinget konstaterer at samene har rett til fiske og rettigheter til utnyttelse av andre marine ressurser i kystnære samiske områder. Som følge av Kystfiskeutvalgets arbeid (NOU 2008:5), og ved konsultasjoner med Sametinget ble Sametinget og statlige myndigheter enige om strakstiltak for å utbedre den kritiske situasjon fisket som materielt grunnlag for sjøsamisk kultur befant seg i og som har kommet til uttrykk i blant annet Havressursloven, §§ 1, 6, 7g), Deltakerloven § 21 tredje ledd og Prop. 70L (2011-2012).

Sametinget og statlige myndigheter ble imidlertid ikke enige om tolkningen av rettsgrunnlagene, både når det gjelder folkeretten og de eksisterende rettigheter etter norsk rett som følge av sedvane og alders tid bruk. Sametinget er derfor kritisk til at samiske rettigheter ikke i større grad er fulgt opp av ansvarlig myndigheter i forvaltningen av marine ressurser, slik det ble foreslått i NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark. Denne NOU'en lå til grunn for Stortingets vedtak, da retten til fiske og deltakelse ble lovfestet i åpen gruppe etter torsk, hyse og sei for alle som bor i et særskilt område som omfatter hele Finnmark og deler av Troms og Nordland, er registrert i fiskermanntallet og eier et merkeregistrert fartøy under 11 meter, jf. deltakerloven § 21 fjerde ledd.

Til tross for den inngåtte enigheten om fiske i 2012, mener Sametinget at Stortinget og regjeringen i 2012 i sin behandling av NOU 2008:5 og Prop L70 (2011-2012) ikke fullt ut har anerkjent samenes rett til fiske og dermed ikke har fulgt opp sine forpliktelser overfor samene som urfolk etter folkeretten og nasjonal rett. Sametinget mener at dette er et forhold som den norske stat må rette opp overfor sjøsamene. Den beste strategien for å fortsette utviklingen av sjøsamiske samfunn er å sikre samenes rettigheter til fiske og at det er god forvaltning av marine ressurser. For å oppfylle Kystfiskeutvalgets forslag i NOU 2008:5 må det gjennomføres en rettighetsutredning slik at det kollektive rettighetsgrunnlaget til befolkningen i samiske områder blir styrket. For å følge og løfte opp saken, bør de bestemmende myndigheter arrangere en konferanse der Sametinget, Stortinget og Regjeringen sammen kan ta opp spørsmålet og drøfte hva som førte til at sjøsamisk fiske ikke kommer inn under urbefolkningens rettigheter i Stortingets behandling av NOU 2008:5, og at dette nå må rettes opp.

Fjordfiskeremnda ble oppnevnt 1. februar 2014 og er en følge av enighet mellom statlige myndigheter og Sametinget i 2012. Nemnda skal styrke forvaltningen av fjordfiskeriene, særlig med vekt på samisk bruk og denne brukens betydning for samiske lokalsamfunn. Virkeområdet er fylkene Finnmark, Troms og Nordland. Sametinget oppnevner tre av seks medlemmer, i samråd med fylkeskommunene.

Fjordfiskeremnda skal vurdere situasjonen og utviklingen for det lokale kystfisket, med særlig vekt på samisk bruk. Den skal fremme forslag om målrettede lokalt tilpassede tiltak som kan bidra til å styrke kystsamfunn og samiske lokalsamfunn. Den skal innhente vitenskapelig og lokal og tradisjonell kunnskap om viktige gyte- og oppvekstområder for bestander som høstes kystnært og i fjordene, og vurdere hvilke reguleringstiltak, herunder redskapsbruk, som sikrer en bærekraftig høsting og tilrettelegger for lokal utnyttelse av ressursene. Den skal også vurdere plassering av de fjordlinjer som angir hvor det er forbudt å fiske for fartøy over 15 meter, samt hvilke unntak som er hensiktsmessige.

Områder innenfor fjordlinjene skal ikke være verneområder, men være områder som gir grunnlag for lokal bærekraftig og lønnsom høsting for kyst- og fjordbefolkningen. Dette sikrer det materielle grunnlaget for sjøsamisk kultur. Sametinget vil samtidig uttrykke bekymring for statusen til bestanden

av sei og mener at yngre årsklasser i større grad bør skjermes. Derfor skal man ikke gi dispensasjon for fartøy over 15 meter til å fiske innenfor fjordlinjene.

Fjordfiskerinemnda skal også vurdere det årlige behovet for tilleggs kvantum av torsk i åpen gruppe, og hvordan dette best kan fordeles for å styrke det lokale fjordfisket, med vesentlig vekt på samisk bruk og denne brukens betydning for samiske lokalsamfunn.

I forarbeidene til opprettelsen av Fjordfiskerinemnda ble det enighet mellom Fiskeridepartementet og Sametinget om at nemnda skulle få tildelt en økonomisk ramme som gjør det mulig å oppfylle de arbeidsoppgaver som mandatet legger til rette for. Sametinget forventer at Fiskeridepartementet følger dette opp slik at Fjordfiskerinemnda kan oppfylle sitt mandat og for at deres arbeid skal være synlig og tilgjengelig.

5.4 Kystfiskekvoten

Regjeringen og Sametinget ble i 2012 om lovfesting av retten til å fiske torsk, sei og hyse i åpen gruppe innenfor Det geografiske virkeområdet for Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling (det såkalte STN-området). Stortinget fulgte opp denne retten ved å gjøre en avsetning på 3 000 tonn torsk i sin behandling av Prop. 70 L (2011-2012) Endringer i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven, hvor formålet med avsetningen/kystfiskekvoten er:

"ho skal bidra til å styrkje næringsgrunnlaget for dei minste fartøya i samiske kyst- og fjordområde og i andre utsette kystsamfunn".

Stortinget legger her til grunn at avsetningen av kystfiskekvoten ble gjort for at samer og andre i STN-området skulle ha muligheter og rettigheter til å oppnå et økonomisk grunnlag for drift uavhengig av om man deltar i lukket gruppe eller åpen gruppe, eller om en er registret på blad A og B i fiskermanntallet.

Avsetningen til kystfiskekvoten kom i 2011 og har etter dette blitt tildelt fiskere i STN-området i form av en egen tilleggskvote til fiskere i åpen gruppe etter at ordinær båtkvote er oppfisket.

Som følge av Stortingets behandling av Prop. 70 L (2011-2012) i 2012, ble også Fjordfiskerinemnda opprettet i februar 2014. Fjordfiskerinemnda fikk mange viktige oppgaver, en av oppgavene som skal utføres er å (jf. § 3 pkt. d):

Vurdere det årlige behovet for tilleggskvote av torsk i åpen gruppe, og hvordan dette best kan fordeles for å styrke det lokale fjordfisket, med vesentlig vekt på samisk bruk og denne brukens betydning for samisk lokalsamfunn.

Sametinget har i tiden etter 2011 – i påvente av behandling i Fjordfiskerinemnda – ikke lagt noen sterke føringer i bruk av Kystfiskekvoten. Dette kan synes å ha hatt en innvirkning på at Kystfiskekvoten ikke ble oppfisket i perioden 2011 – 2016.

I 2016 vedtok Sametinget og Fjordfiskerinemnda at tilleggskvoten skulle økes, slik at kvotene i åpen og lukket skulle likestilles i STN-området. Dette sammen med at tilleggskvoteordningen er blitt bedre kjent, har ført til at oppfisket kvantum av kystfiskekvoten i 2016 og 2017 har økt (se tabell I).

År	Kvote (tonn)	Fangst (tonn)	Restkvote(tonn)	Restkvote (%)
2001	3000	290	2710	90,3
2012	3000	744	2256	75,2
2013	3000	171	2829	94,3
2014	3000	703	2297	76,6
2015	3000	561	2439	81,3
2016	3000	2602	398	13,3
2017	3000	3492*	-498	-16,4

Tabell I: Utnyttelse av kystfiskekvoten i perioden 2011 – okt.2017

Kilde: Norges Råfisklag (* fangst per uke 39 i 2017)

* Ut fra fangsttallene som nå foreligger vil oppfisket kvantum på kystfiskekvoten i 2017 bli ca. 3 600 tonn.

En annen grunn til at fiske på kystfiskekvoten har økt i 2017, er at mange fiskere ønsker å etablere seg starter fisket i åpen gruppe siden kvoten er gratis. Det registreres også at mange fiskere i lukket gruppe selger sine rettigheter(kvoter) for så å fortsette sitt fiske i åpen gruppe. Grunnen til dette kan være økonomisk motivert som følge av at kvotene i lukket gruppe kan selges med stor fortjeneste, og fiske i åpen gruppe er gratis.

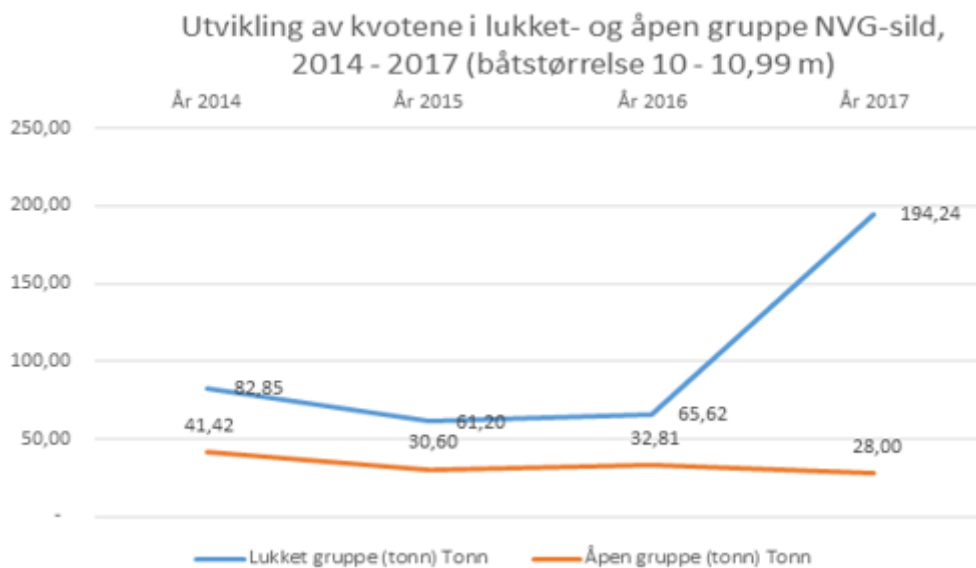
For å legge til rette for nyrekruttering i åpen gruppe og samtidig hindre at noen selger seg ut av lukket gruppe for så å fortsette sitt fiske i åpen gruppe, foreslo Sametinget i 2016 ovenfor Fiskeriministeren og Fiskeridirektøren, at det måtte innføres en karantenetid på 5 år - for de fiskerne som solgte seg ut av lukket gruppe for så å fortsette i åpen gruppe – før de fikk fiske på kystfiskekvoten. Sametinget foreslo også at det ble satt en skjæringsdato i denne forbindelse. Fiskeriministeren og Fiskeridirektøren støttet ikke Sametinget krav.

Nærings- og fiskeridepartementet har i oktober 2017 sendt ut på høring et forslag som representanter fra Sametinget og fra Nærings- og fiskeridepartementet har utarbeidet, med formål å finne en reguleringsmodell for kystfiskekvoten som kan virke mer målrettet mht. å styrke næringsgrunnlaget for de minste fartøyene i samiske kyst- og fjordområder og andre utsatte kystsamfunn. Forslaget går i korthet ut på at en del av avsetningen til kystfiskekvoten (eks. 2 000 tonn) blir tildelt som tilleggskvote på ordinært vis, mens eks. 1 000 tonn avsettes og brukes sammen med en kvotebonus på 50 % ved levering i utvalgte områder. Dersom det velges 50 % kvotebonus ved landinger til utvalgte områder, vil ordningen eksempelvis kunne bidra til at i alle fall 2000 tonn torsk landes innenfor disse områdene.

Et annet trekk med høringen er å synliggjøre og ta hensyn til samiske interesser knyttet opp mot fiskeriene som tidligere ikke kommer tydelig fram ved bruken av STN-området. Dvs. at en i fremtiden bruker sted og områdebeskrivelser som ikke er tilknyttet STN-benevnelsen.

5.5 Kystfiskekvote i sild

I regulering av fiske etter sild i 2017 vedtok statlige myndigheter å redusere kvoten i sildefiske i åpen gruppe betraktelig. Samtidig ble kvotene til fiskerne i lukket gruppe økt med 100 % (fig. 1).

Figur 1 Utviklingen av kvotene i lukket- og åpen gruppe NVG-sild i perioden 2014 – 2017 (båtstørrelse 10 – 10,99 meter).

Fiske etter sild har gjennom tidene vært en vesentlig inntektskilde i sjøsamiske områder. Sildefisket har dermed vært avgjørende for sjøsamisk kultur og en viktig del av det tradisjonelle sjøsamiske fisket.

Før silden – både NVG og de lokale sildestammer - ble nedfisket i fjordene i Nord Norge i 1960 – 70 årene, var inntekten fra sildefisket en årviss og god inntektskilde for fiskere i sjøsamiske områder. Etter nedfiskingen og kollapsen i sildebestanden i 1970 årene, ble det innført et mangeårig totalforbud mot fiske av sild. For noen år siden var sildebestanden bygget opp igjen. Når det gjelder de lokale silde stammene i fjordene i Finnmark så er det først nå disse er av en slik størrelse, at dette fisket kan legge grunnlag for et økonomisk utbytte. Imidlertid skiller ikke dagens forskning på NVG-sild og lokale bestander, slik at alt sildefisket blir belastet NVG-sild og derfor må en også ha kvoter i dette fisket for å fiske sild i samiske områder. Ettersom sildebestanden først ble nedfisket med påfølgende lang (mange år) med totalforbud av fangst, er en nå i den situasjonen at en må revitalisere både fisket og mottaksapparat for sild i samiske områder.

Retten til fiske som ble oppnådd mellom regjeringen og Sametinget i 2012, gjaldt fiske etter torsk, sei og hyse, og er tillagt fiske i åpen gruppe. Men i Prop. 70L (2011-2012) som ligger til grunn for enighet, fremkommer det at retten til fiske som gjelder alle andre arter som er viktig for livnæring og utkomme i samiske områder, må fastsettes ved en egen forskrift (jf. deltakerloven § 21 tredje ledd siste punktum). Vektleggingsreglene som her nevnes er ikke begrenset til bare torsk, hyse og sei, men også andre arter (eks. sild). Dette innebærer at forvaltningen også skal legge vesentlig vekt på betydningen for samisk bruk ved reguleringen av sildefiske, selv om det av deltakerloven ikke følger at en har rett til å fiske sild.

Avsetningen av sildefisket i samiske områder er i år blitt så lav at det ikke lar seg leve av, og forvaltningen må ifølge Havressurslova § 7, g) at forvaltningstiltaket er med og sikrer det materielle grunnlaget for samisk kultur, avsette en egen kvote til samiske området.

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), artikkel 27, pålegger staten en resultatplikt til å sikre det materielle grunnlaget for sjøsamisk kultur. For å sikre dette grunnlaget må staten avsette en egen kystfiskekvote for sild til fiskere i åpen gruppe i STN-området, slik det ble gjort for torskefisket i 2011/2012. Slik kan staten oppfylle sin plikt overfor samene som urfolk ved å sikre økonomisk utbytte av fiske som kan føre til videre livsopphold. I dagens tilfelle med lave sildekvoter til fiskere i åpen gruppe – også i samiske områder - vil også rettsgrunnlaget i havressurslova § 11 sjette ledd, og dermed også deltakerloven § 1a og havressurslova § 7, menneskerettsloven §§ 2 og 3, jf. SP art. 27, spille inn.

I 2016 fremmet Sametinget forslag på Reguleringsmøtet om å avsette en egen Kystfiskekvote i sild, slik det er for torsk. Myndighetene fulgte ikke opp Sametingets forslag.

Sametinget vil opprettholde sitt krav for fiske etter sild i 2018, og legger til grunn at de nye forskriftene innen fiske etter NVG-sild i 2018 har tatt høyde for en egen avsetning av totalkvoten til en Kystfiskekvote i sild, på lik linje som det etter 2011 har vært for torsk. Sametinget ser dette som avgjørende for at inntekten og utkomme til fiskere i sjøsamiske områder gjennom dette kan bedres og mulig sikres i fremtiden.

5.6 Sjømatindustrien NOU 2014:16 (Tveteråsutvalget)

Sjømatindustriutvalgets rapport NOU 2014:16 – Sjømatindustrien forelå i desember 2014. I rapporten fremkommer en rekke forslag som for samiske fiskere og bosetting vil få store negative og uheldige konsekvenser. Sametinget mente at både forslagene og konsekvensene ikke var tilstrekkelig og godt nok utredet i forhold til retten til fisket som samer og andre bosatte ved kysten har. I tillegg mangler det utredning om samfunnsøkonomiske konsekvenser for sjøsamiske samfunn. St. melding (2014-2015) om Sjømatindustrien ble ikke realitetsbehandlet i Stortinget i stortingsperioden 2013 – 2017, som varslet.

Sametinget mener det er kritikkverdig at Fiskeridepartementet ikke konsulterte Sametinget i forbindelse med stortingsmeldingen. Dette anser Sametinget som et brudd på konsultasjonsavtalen mellom Sametinget og statlige myndigheter.

Sametinget ser det her nødvendig å anmerke at ved gjennomføring av store, omfattende omlegginger og reformer innen norsk fiskeripolitikk, så er det et ufravikelig krav fra Sametingets side, om at Sametinget og samiske interesser skal ha innsyn og involveres i hele saksprosessen.

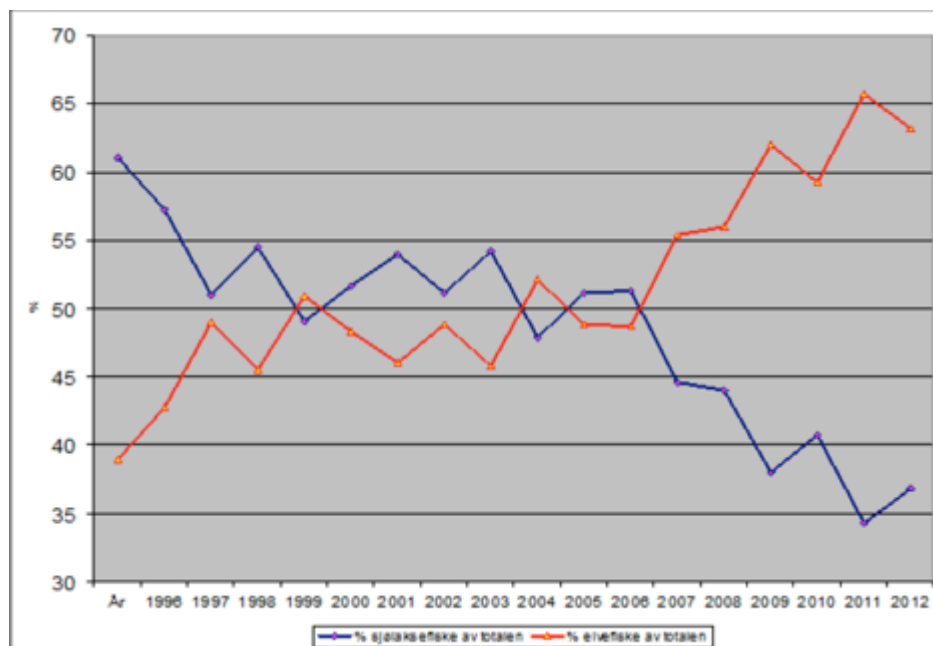
Likeledes skal samiske forhold ha en bred konsekvensutredning med særlig vekt på sjøsamiske forhold. Sametinget viser for øvrig til eget vedtak i sak SP 010/15 Sametingets fangst- og forvaltningsprinsipper innen marine næringer, hvor det konstateres at det er prinsipper nedfelt i fiskesalgslagsloven, deltakerloven og havressursloven som er grunnlaget i fiskeripolitikken, og at fiskeripolitikken har et bredere samfunnsformål som ligger utover rent økonomiske hensyn. De samiske verdiene skal også synliggjøres, vurderes og tas inn i beslutningsprosessen.

5.7 Sjølaksefisket

Sjølaksefisket har historisk spilt en stor rolle for kultur og næringsmessige tilpasning i samiske områder, har sitt vern i folkeretten og beskyttes også av de nasjonale regler om alderstids bruk.

Innskrenkningene som myndighetene har gjennomført i sjølaksefisket har på ingen måte tatt hensyn til å bevare samisk sedvane, kultur og næring. De gjeldende reguleringene representerer en direkte trussel mot den sjøsamiske kulturen, fordi det blant annet begrenser inntekter, muligheter for forsvarlige investeringer og rekruttering til næringen. Sametinget mener at det ikke foreligger faglig dokumentasjon for dagens omfattende begrensninger i fisket, og at rettighetene til sjølaksefiskerne ikke blir ivaretatt gjennom dagens forvaltningsregime.

Figur 2: Prosentvis fordeling av totalfangst av laks mellom sjø og elv i perioden 1993 – 2013 (tall fra SSB)

Ved behov for regulering ut fra biologiske hensyn går Sametinget inn for at de reguleringstiltakene som iverksettes har en balansert og lik byrdefordeling mellom sjø- og elvfiske. Laksefisket i sjø har helt siden 1970-årene blitt regulert ved fisketid og redskapsvalg, og gjennom dette mistet sin prosentvise andel i fangst av laks (figur 2).

For å ivareta en større faglig bredde i forvaltningen, samt nyttiggjøre seg reguleringskompetanse ved oppbygging av fiskebestander, ønsker Sametinget at forvaltningen av laksefisket flyttes til Nærings- og fiskeridepartementet. Dette vil også resultere i en større og helhetlig fiskeriforvaltning mellom villaks og lakselus- og rømmingsproblematikk i oppdrettsnæringen som NFD har ansvaret for.

En overflytting av lakseforvaltningen til Nærings- og fiskeridepartementet vil også gi sterkere faglig reguleringskompetanse, samt en mer helhetlig fiskeriforvaltning i sjø. Sametinget går videre inn for at forvaltningen skal ha som primæroppgave i å tilrettelegge for rekruttering i sjølaksefisket, slik at man gjennom dette kan revitalisere og videreføre kulturen og næringen i kyst- og fjordområdene i Norge.

En av de største utfordringene nå er situasjonen med internasjonalt krav gjennom NASCO om begrensning i sjølaksefisket i Varangerfjorden, med begrunnelse i at dette innvirker på laks som gyter i elver på Kolahalvøya. Sametinget er av den oppfatning at det ikke foreligger tilstrekkelig dokumentasjon som tilsier at en begrensning i sjølaksefisket i Norge vil bidra til en synlig økning i gyting eller økning i laksebestanden i Russiske elver.

Sametinget er svært urolig til at utenlandske særinteresser (her laksefiskere i Russland) fremmer forslag til reguleringer og tiltak i Norge, og gjennom dette legger sterke begrensninger i fiske for norske statsborgere, slik det bl.a. kommer til syne i Varangerfjorden og tilhørende reguleringssoner.

Sametinget kan heller ikke se at de allerede innførte reguleringene har hatt eller vist noen positiv endring i fisket på russisk side. I denne sammenheng er det heller grunn til å stille spørsmål om russisk oppdrett utgjør en større fare for russisk villaks enn hva sjølaksefisket i Varanger gjør.

Sametinget kan ikke lengre akseptere begrensninger i sjølaksefisket, som gjør at sjølaksefisket faller ut som en viktig del av en kombinasjonsnæring med jordbruk, fiske og reindrift, samt annet. Sjølaksefisket er en viktig kultur- og språkbærer, samt at laksefisket i tillegg er et årlig og tradisjonelt fiske som gir næringsinntekt. Sametinget går derfor inn for at sjølaksefiske i samiske områder heller må kunne utvides, slik at binæringsinntektene for primærnæringene kan økes.

Finnmarkskommisjonen fastslår i sin rapport for felt 1 Stjernøya av 20. mars 2012 at lokalbefolkningen har en selvstendig rett til sjølaksefiske med grunnlag i langvarig bruk. Rettigheten til sjølaksefisket ansees å ha et selvstendig rettsgrunnlag med henvisning til finnmarksloven § 22, og for samiske sjølaksefiskere følger det spesielle rettigheter med konvensjonen for sivile og politiske rettigheter og ILO-konvensjon. At lokalbefolkningen i sjøsamiske områder har en rett til å fiske laks i sjø, er hevet over enhver tvil.

5.8 Havbruk

Utviklingen i og forvaltningen av havbruksnæringen er foruroligende. Regjeringen la i mars 2015 fram St. meld. 16 (2014-2015) – Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett. Sametinget er kritisk til veksten som nå foreslås i næringen, og mener at den utgjør en trussel mot villaksen, miljø og andre fiskerier i sjøsamiske områder. Sametinget har tidligere uttalt at oppdrettsnæringen er blitt en viktig næring, men for at denne næringen skal bli økologisk bærekraftig må næringen komme over i lukka anlegg der en får kontroll med rømming, lakselus, avfall(face) og forspill, for derigjennom ta hensyn til miljøet rundt seg i langt større grad enn i dag.

Sametinget vil på det sterkeste beklage at Regjeringen ikke innrømmer Sametinget konsultasjon i spørsmål som angår utviklingen og strategiarbeidet i utvikling av havbruksnæringen, men kun henviser Sametinget til konsultasjoner ved klarering av nye eller utvidede lokaliteter på regionalt nivå.

Sametingets prinsipielle standpunkt er at Sametinget skal konsulteres i saker som angår oppdrettsnæringens utvikling da denne næringen i høyeste grad innvirker på sjøsamenes hverdag, i form av begrensning som bl.a. areal, fiskeplasser, skaper utslipp av face og forspill, fisk som rømmer, lakselus som påvirker villaksens eksistens, medisin og medikamentbruk som virker ødeleggende på miljø. Sametinget anser at Regjeringens, med viten og vilje i denne sak, gjør brudd på konsultasjonsprosedyrene fastsatt ved kgl. res. 1. mai 2005.

Det er økende interesse for taredyrking i kystsonen. Dette er arealkrevende virksomhet. Dersom det skal gjøres mulighetsstudier for taredyrking i sjøsamiske områder, eller etableres slik virksomhet, er Sametingets standpunkt at interessene og arealbehovet til sjøsamiske fiskerier også skal kartlegges og vektlegges, på lik linje som ved etablering av oppdrett. Sametinget viser for øvrig til Sametingets vedtak SP 32/16 Nu guhká go mis leat eatnamat - Sametingsmelding om areal og miljø.

5.9 Kongekrabbefisket

I 2000 fremmet Sametinget forslag om at den som er plaget med kongekrabbe i sitt fiske også skulle få rett til å fiske kongekrabbe. Myndighetene sluttet seg til Sametingets forslag. Dette har ført til at fiskere i krabbeområdene også kan fange krabbe og få en liten kompensasjon for de plagene krabben skaper.

I ettertid har både fisket, mottaket og markedsarbeidet i krabbesektoren utviklet seg til å bli et gode for flere sjøsamiske samfunn, særlig i Øst- Finnmark. Regjeringen la frem St. meld. 17 (2014-2015) Evaluering av forvaltningen av kongekrabbe i mars 2015. I meldingen opprettholdes vestgrensen for det kvoteregulerte området. Det foreslås en ny modell for kvotefordeling i fiske etter kongekrabbe, der det ikke skilles mellom åpen og lukket gruppe ved kvotetildeling, noe Sametinget er enig i.

Sametinget er imidlertid kritisk til myndighetenes forslag til inntektsgrunnlaget som blir lagt til grunn for hvor stor kongekrabbekvote den enkelte fisker får. Selv om prinsippet om at de som er mest plaget av kongekrabben skal få fiske på ressursen er sterkt, mener Sametinget at i enkelte områder så er krabbeplagen så stor at annet fiske vanskelig kan drives. Likeledes er det områder hvor fisken er borte og det er bare krabbe tilbake, i slike områder er det viktig at også inntekt fra næringsutøvere som driver innen primærnæringer skal inkluderes i inntektsgrunnlaget. Det er viktig å opprettholde næringskombinasjoner som en sentral del av samisk næringsutøvelse, og fordi de som bor nært ressursen i havet skal få gjøre nytte av den. Sametinget er også av den oppfatning av at regjeringen har satt inntektsgrensen for full kvote for høyt. Sametinget er imot nedre fartøygrense på 6 meter og står fast ved at fartøy under 15 meter/15 tonn lasteevne må være egnet og utrustet for å få adgang til å fiske kongekrabbe.

I høringen for fiske av kongekrabbe i 2018 foreslår Fiskeridirektøren å høyne inntektskravet i fiske på andre arter til kr. 200 000,- for 1/1 kvote, kr. 50 000 – 199 999 for ½ kvote, kr. 25 000 - 49 000 for ¼ kvote og de under kr. 24 999 får 1/10 kvote.

Det er stor forskjell i driftsform og inntekter mellom en båt på 6 meter og en på 14,99 meter, og det kan derfor ikke virke rettferdig og riktig å sette et og samme inntektskrav for alle båter som er > 6 meter og < 15 meter. En person som driver kombinasjonsnæring og fisker med en båt på 6 meter, oppnår muligens ikke en inntekt på kr. 200 000 i sitt fiske, mens en båt på 14,99 kan fiske for kr. 200 000 på et eller to sjøvær.

Sametinget vil ut fra dette foreslå at de som driver primærnæringer og driver fiske med en båt under 10,67 meter, så skal inntektsgrunnlaget som legges til grunn for å få fiske kongekrabbe også inkludere inntekt fra andre primærnæringsaktiviteter. Sametinget vil i tillegg foreslå at inntektskravet (eks. kr. 200 000) må ses %-prosentvis i sammenheng med båten kvotegrunnlag, slik at inntektskrav kan prosentvis sammenlignes mellom en stor og en liten båt. Dvs. hvis en båt har et kvotegrunnlag som representere en inntektsmulighet på 4 millioner, så utgjør et inntektskrav på kr. 200 000, 5 %-prosent. Ut fra dette eksemplet vil en båt som har et kvotegrunnlag som gir en inntektsmulighet på kr. 100 000, få inntektskrav på 5 % som gir et inntektskrav på kr. 5 000,- for å få fiske en hel (1/1) kvote.

5.10 Marine næringer – virkemidler

For å bidra til å opprettholde og styrke bærekraftige fiskerimiljøer i samiske kyst- og fjordsamfunn, avsetter Sametinget gjennom de årlige budsjetter virkemidler til marine næringer. Sametinget kan gi støtte til tiltak som bidrar til bedre mottaksforhold, produktutvikling og videreføring av råstoff innenfor det geografiske virkeområdet. For å bidra til sterkere rekruttering inn i fiskerinæringen gis det også støtte til førstegangsinvestering i fiskefartøy, redskaper og utstyr.

Virkemidlene synes å være godt innrettet og tilpasset for å møte finansieringsbehov i den lokale fiskerinæringen innenfor virkeområdet, noe den store søkerpåganger kan vitne om. Gjennom den målrettede virkemiddelbruken søker Sametinget å bidra til å skape bedre økonomiske rammebetingelser for flåtefornyelse, opprettholde mottak for lokale råstoffleveranser og skape nyrekruttering til fiskeryrket. Bruken av virkemidlene til marine næringer fremkommer ai tabell II.

	2014		2015		2016	2016
	Antall fartøy	Tilskudd	Antall fartøy	Tilskudd	Antall fartøy	Tilskudd
Lukket gruppe	16	1 925 000	0		0	0
Åpen gruppe	14	1 864 000	19	4 351 000	19	4 419 000
Landanlegg			8	1 242 000	12	2 779 000

Tabell II. Sametingets virkemidlene til marine næringer i perioden 2014 – 2016

Av tabellen fremkommer det at det ikke er innvilget støtte til fartøy i lukket gruppe i 2015. Dette skyldes at det i budsjettvedtaket for 2015 kun innvilges støtte til søkere som gjør førstegangsinvestering i fiskefartøy. De som etablerer seg i fiskerinæringen med eget fartøy vil som regel starte opp med fiskekvote i åpen gruppe (tidligere gruppe 2).

Sametinget er tidligere blitt kritisert for at likestilling mellom kvinner og menn er ikke integrert i Sametingets fiskeripolitikk, slik det også er tilfellet når det gjelder nasjonal fiskeripolitikk. Tidligere evalueringer av Sametingets virkemidler har vist at kvinner er underrepresenterte når det gjelder virkemidler til marine næringer, til tross for at kvinner over tid har vært en prioritert målgruppe. Fiskerinæringen har tradisjonelt vært mannsdominert, både i de samiske områder og ellers. Det vil derfor være viktig for Sametinget å legge vekt på satsing på lokalsamfunn i politikktutviklingen for sjøsamiske områder. Slik kan man nå kvinner som målgruppe, og bidra til å gjøre lokalsamfunnene attraktive for kvinner. Sametinget bør også vurdere å støtte opp om organisering av kvinner i fiskerinæringen, slik at de kvinnene som faktisk er aktive fiskere blir hørt i spørsmål om reguleringer, infrastruktur og virkemidler. Medieoppslag den senere tid viser at kvinnelige fiskere møter mange fordommer på grunn av sitt kjønn.

6 Utviklingstrekk i sjøsamiske samfunn

Det samiske bosettingsområdet har betydelig demografiske utfordringer. Ser vi fremover på befolkningsstrukturen i Nord-Norge, er det kun de større byene som har tilvekst. Distriktsområdene har negativ utvikling. STN-området utgjør rundt 50% av arealet i Norge nord for Saltfjellet, men har bare 10% av befolkningen i samme området. Det har vært en folketallsnedgang på 16% i STN-området gjennom de siste 20 årene og kommunene har gjennomgått en kraftig aldringsprosess, ikke ulik andre distriktsområder. Antallet barn og unge er redusert, særlig barn i alderen 0-9 år det siste tiåret. Aller størst reduksjon har det vært av unge voksne i alderen 20-39 år. Denne aldersgruppen er en kritisk faktor for tilveksten i fremtiden. Etter 2010 har innvandring kompensert for fødselsunderskudd og innenlands flytteunderskudd, og folketallet har holdt seg noenlunde stabilt. Hovedgrunnen til folketallsnedgang og aldring i STN- kommunene er større utflytting enn innflytting av de årskullene som vokste opp på 1970 og 1980- tallet, som igjen har bidratt til fødselsunderskudd.

Når det gjelder sysselsettingen i perioden 2003 – 2014 har det vært en liten nedgang i arbeidsplasser innenfor de samiske områdene både i offentlig og privat sektor. Marine næringer som fiske, fiskeindustri og oppdrett er en relativt stor sektor i Nord-Norge, men sysselsettingen er redusert med 11 prosent fra 2003.

Fjord/kyst Vest-Finnmark har i tiårsperioden 2002-2014 hatt nedgang i folketallet og samtidig sysselsettingsnedgang, og er den delen av STN-området som har størst negativ utvikling.

Befolkningsnedgangen er på 18 prosent i perioden, og det har vært en sysselsettingsnedgang på 3 prosent. Fiskeri er største private næringa, og har hatt nedgang i perioden. Fjord/kyst Øst- Finnmark har hatt størst sysselsettingsvekst, med 6 prosent i perioden. Veksten har først og fremst kommet innen fiskerinæringa. Samtidig har området hatt en folketallsnedgang på i underkant av 9 prosent. Nord-Troms har sysselsettingsnedgang i privat sektor, særlig innen fiskeri og landbruk. Samtidig har området lavest folketallsnedgang i perioden.

Flere sjøsamiske kommuner viser imidlertid en positiv befolkningsutvikling. Både Gamvik, Nesseby, Hasvik og Hamarøy har hatt økning i folketallet fra 2010 til 2014.

Tidligere analyser av den demografiske utviklingen i sjøsamiske områder viser at flere kvinner enn menn flytter til byer og blir boende. Dette har konsekvenser for kjønns sammensetningen i befolkningen i mange sjøsamiske bygder, for muligheten til å finne seg en partner, og for fødselstallsutviklingen og alderssammensetningen over tid. Tiltak for å øke bo attraktiviteten i sjøsamiske områder bør derfor ha kvinner som en særskilt målgruppe.

7 Status næringsutvikling i sjøsamiske områder

Det er et marginalt næringsliv i samiske områder, og innenfor privat sektor er bedriftene små med få ansatte. STN-kommunene har i stor grad en typisk distriktsnæringsstruktur, der marine næringer, reindrift og jordbruk fortsatt er viktige. Selv om disse næringene over tid er redusert, så står de som sysselsetter langt sterkere enn i resten av landet og landsdelen for øvrig. Norut Alta har i analysen i forbindelse med Kunnskapsinnhenting – verdiskaping i nord i 2013 pekt på at det i liten grad ventes vekst i fiske og fangst og fiskeindustri, selv med en maksimal prognose for næringen.

Fiskeri, innbefattet fiske og fangst, havbruk og fiskeindustri står samlet for 7,9 % av sysselsettingen eller knappe 1500 personer i STN-kommune. Næringen er betydelig lavere enn i andre distriktskommuner i landsdelen, men havbruk har en større sysselsettingsandel i STN-området. Totalt er andelen med fiske som hoved yrke i STN-kommune redusert med 18 % fra 2003 til 2014. Imidlertid har sysselsettingen i fisket vist en mindre reduksjon i STN-området enn i de andre områdene.

I fiskeriene er det de små båtene under 11 meter som dominerer, de utgjør hele 87 % av flåten. I 10-årsperioden fra 2002-2014 har det vært en kraftig reduksjon i antall fartøy og en strukturendring generelt.

		Antall fartøy i merkeregisteret	Antall fartøy under 11 meter
Finnmark	Hele fylket	924	85 %
	STN-området	632	89 %
Troms	Hele fylket	837	81 %
	STN-området	552	83 %
Nordland	Hele fylket	1580	76 %
	STN-området	25	80 %

Tabell III: Oversikt over antall fartøy i merkeregisteret i 2015 med andel fartøy under 11 meter for delt etter fylke og STN-område.

Kilde: Fiskeridirektoratet, Bergen.

I STN-området er antall båter totalt sett redusert med 43 %. STN-kommunene har en litt forskjellig fartøystruktur sammenlignet med de øvrige distriktskommunene i landsdelen. Men flåtens fangstkapasitet er nærmest konstant selv om antall fartøy som tar opp kvotene er redusert. I «kongekrabbeområdet» i fjordkommunene i Øst-Finnmark har antall båter under 11 meter økt i tida etter 2008, både når det gjelder antall fiskere og fangstverdi både for krabbe og torsk.

Generelt i Norge har fiskerne og flåten blitt redusert, men i enkelte områder viser tallene en stigning. Når det gjelder antall fiskere i Finnmark så har fiske tiltatt som næring og antall fiskere har steget i tidsrommet f.o.m 2008 til 2016. Noen eksempler (Kilde: Fiskeridirektoratet):

- Gamvik kommune: fra 50 til 102
- Tana kommune: fra 30 til 51
- Lebesby kommune: fra 48 til 107
- Nesseby kommune: fra 15 til 31

Utviklingen i Øst-Finnmark viser at fjordfiske fortsatt fremstår som et godt og attraktivt yrkesvalg og en livskraftig næring der forholdene legges til rette for det.

Havbruk

Havbruksnæringen er til stede i det sjøsamiske området og produserer etterspurte produkter til verdensmarkedet. Regjeringen har lagt en strategi for både produksjons- og sysselsettingsvekst innen havbruk. 101 av 392 lokaliteter for laks og ørret i nord er innenfor STN-området. 141 tillatelser for matfisk og 7 tillatelser for settefisk av laks og ørret. Havbruk sysselsatte 19% av de som jobber innenfor en samlet fiskerinæring i STN-området i 2012. Det er store globale aktører som i all hovedsak står bak virksomheten i denne sektoren, og det blir lite inntekter igjen til lokalsamfunnet. Sametinget mener at havbruksnæringen mange plasser er en direkte trussel mot arbeidsplassene innen kystfiske. Videre mener Sametinget at de evigvarende arbeidsplassene innen fjordfisket må prioriteres fremfor havbruk, så lenge havbruk har problemer som utslipp, fiskerømming, lakselus og at torsk trolig ikke går inn i fjordene på grunn av oppdrettslaks i merdene. Sametinget mener at det må stilles strengere krav til havbruksnæringen, blant annet lukka anlegg. Der det er motstrid mellom havbruk og fiske, må hensynet til sjøsamers nåværende og fremtidige fiske alltid gå foran.